

Coronakrisen – hot eller möjlighet för Kina?

Oscar Almén

För Kina gick Coronabrottet på kort tid från att vara ett inrikespolitiskt hot i januari till att i mars bli en framgångshistoria för kommunistpartiet. Därefter har det kommit starka reaktioner från utlandet riktade mot Kina vilket tagit udden av en del av regimens triumf. På kort sikt ser Kina ut att ha klarat av pandemin bättre än många västländer vilket kan ge ekonomiska och politiska fördelar. Kinas politiska system framstår både för den egna befolkningen och för delar av omvärlden som kapabelt och handlingskraftigt i relation till västerländska demokratier. På lång sikt kan västvärldens ökade misstänksamhet mot Kinas säkerhetspolitiska ambitioner leda till en stärkt allians mellan västliga demokratier och länder i Kinas närområde. Ökad skepsis i väst mot ekonomiskt beroende av Kina kan även få negativa ekonomiska följder för landet.

CORONAEPIDEMINS UTVECKLING I KINA

Trots att det var i Kina som coronabrottet startade har landet drabbats mindre allvarligt än många andra länder. Officiellt var dödssiffran den 5 juni 4 634 och antalet bekräftat smittade runt 83 000. Dessa siffror döljer med största sannolikhet ett mörkertal. Det finns all anledning att förhålla sig skeptisk till statistik från kinesiska myndigheter då kommunistpartiet ofta redovisar siffror som stämmer med partiets politiska syften snarare än verkliga förhållanden. De mycket strikta metoderna som har använts för att förhindra smittspridningen och det faktum att samhället på många sätt återgått till normal verksamhet tyder ändå på att coronaviruset för tillfället inte aktivt sprider sig i Kina.

Genom att totalt stänga ned staden Wuhan och även införa mycket strikta restriktioner för resten av landet avstannade antalet smittade i slutet av februari. I mars infördes regler om två veckors karantän för alla kinesiska resande från utlandet och temporärt stopp för utländska medborgare att resa in i landet. Den omfattande övervakningsapparat som den kinesiska staten använder sig av underlättade för myndigheterna att se till att folket följde restriktionerna.

REGIMENS HANTERING AV UTBROTTET

Kina har kritiserats för att inte snabbt nog ha informerat omvärlden om viruset. Den första informationen om att ett virus som drabbar lungorna upptäckts hos patienter i staden Wuhan rapporterades den 30 december, men redan den 8 december registrerades det första fallet. Först den 20 januari bekräftades det av kinesiska myndigheter att viruset spreds mellan människor. Det är inte förvånande

att det tog tid för informationen om viruset att komma ut. En avgörande svaghet i ett auktoritärt system är att begränsning av media och yttrandefrihet leder till att informationsspridning går långsamt och är ytterst bristfällig. Wuhans borgmästare bekräftade att han inte hade möjlighet att gå ut med informationen om viruset innan han fått ett godkännande från centralregeringen. På så sätt stämmer den kritik som riktas mot Kina. Om myndigheterna inte begränsat informationsflödet hade smittspridningen till resten av världen kunnat motverkas tidigare.

Även inifrån Kina höjdes många kritiska röster mot myndigheternas hantering av utbrottet. Läkaren Li Wenliang blev varnad av polisen att inte sprida osanna rykten efter att ha spridit information om viruset till sina kollegor i en sluten grupp på sociala medier. Efter att Li Wenliang avled i sviterna av corona den 7 februari blev reaktionen mycket stark i Kina. Inte på många år hade regimen utsatts för sådan massiv kritik. Vid det laget var kommunistpartiet i full gång med att försöka reparera skadan. Genom att kritisera lokala myndigheters hantering av smittan och hur Li Wenliang hade behandlats, förflyttade kommunistpartiet skulden till lokal nivå vilket är ett vanligt sätt för partiet att bevara det politiska systemets legitimitet. Partiet framhöll Li Wenliang som en martyr som offrat sitt liv i kampen mot det dödliga viruset. Under några veckor var det möjligt för kritiska röster att höjas både i media och sociala medier, men steg för steg stängde myndigheterna fönstret för kritik. Många av de som vågade uttrycka sin kritik mot partiet och Xi Jinping har sedermera arresterats eller försvunnit.

Att myndigheterna lyckades stoppa spridningen av viruset hade en avgörande inrikespolitisk betydelse. I början beskrev utländsk media utbrottet och partiets försök att begränsa informations-spridningen som Kinas Tjernobyl, vilket hotade att leda till en allvarlig kris för partiet. Om viruset hade spridits landet runt och lett till graden av dödlighet vi ser i till exempel USA hade ilskan mot partiet varit stor. Nu lyckades partiet istället vända krisen till ett tillfälle att visa upp den auktoritära partistatens förmåga att styra samhället i kristider. Omvärlden häpnade över att Kina på tio dagar kunde bygga två sjukhus med plats för 2 600 patienter i Wuhan. I Kina vändes ilskan mot partiet i många fall till en stolthet över att Kina har lyckats stoppa smittspridningen.

Trots det har Kinas ekonomi drabbats hårt av coronapandemin. Första kvartalet sjönk Kinas BNP med 6,8 % vilket är första gången ekonomin krympt sedan BNP-tillväxt började rapporteras kvartalsvis 1992. För regimen är ekonomisk tillväxt och låg arbetslöshet avgörande faktorer för att bevara den sociala stabiliteten. Kommunistpartiets största rädsla är att befolkningen ska rikta sitt missnöje mot regimen på samma sätt som under de landsomfattande demonstrationerna 1989.

FRÅN OFFER TILL FÖRÖVARE – OMVÄRLDENS FÖRÄNDRADE BILD AV KINA

Inledningsvis visade omvärlden sympati mot Kina och offren för coronavirusets framfart. Flera länder, bland annat USA och flera EU-länder, sände hjälp i kampen mot coronaviruset. Efter att smittan spreds utomlands och många länder drabbades hårdare än Kina förbyttes rollerna. Kina skickade hjälpsändningar med medicinsk utrustning till utlandet från mitten av mars. Även om en del av utrustningen visade sig undermålig visade länder som Italien och Serbien tacksamhet mot Kina. I Italien kontrasterades stödet från Kina mot bristen på hjälp och solidaritet från EU. Kina befann sig således i en utmärkt position för att stärka sitt internationella anseende.

Men Pekings agerande fick i många fall snarare motsatt effekt. Den statliga propagandan framställde Kinas politiska system som överlägset europeiska demokratier och satte igång med desinformations-spridning. Kinesiska ambassaden i Paris publicerade till exempel grundlösa anklagelser om att äldre lämnades att dö på franska äldreboenden och utländska regeringar uppmanades att offentligt visa sin tacksamhet mot Kina.

Internationell media och regeringar i väst kritiserade Kina för att vilja utnyttja stater som hade drabbats hårdare än Kina av pandemin. Även flera afrikanska regeringar protesterade mot diskriminerande behandling av afrikaner i staden Guangzhou. Den hårdaste kritiken kom inte helt oväntat från USA och Donald Trump. Som en del av sin återvalskampanj försökte han flytta över skulden för den egna bristfälliga hanteringen av coronaviruset på Kina. Trump anklagade Kina för att ha misslyckats med att stoppa viruset från att spridas utomlands och antydde till och med att regimen kunde ha spridit viruset medvetet. Kina å sin sida svarade med ilska attacker mot USA. Utrikespolitiska talesmannen Zhao Lijian, en av Kinas unga och offensiva så kallade 'Wolf warrior'-diplomater, spred vidare den i Kina populära konspirationsteorin att det var den amerikanska armén som låg bakom viruset vid ett besök i Wuhan 2019.

Efter att flera röster, bland annat en intern rapport från säkerhetsministeriets tankesmedja, hade varnat för att omvärldens reaktioner på Kinas offensiva diplomati riskerade att dramatiskt försämra Kinas internationella relationer, har en del av den aggressiva diplomatin tonats ner. Att debatten delvis har skett offentligt tyder på en splittring inom ledningen om hur Kina ska hantera sina utrikesrelationer.

KINAS SÄKERHETSPOLITISKA SITUATION I SKUGGAN AV PANDEMIN

Coronaepidemin har förstärkt många av de säkerhetspolitiska mönster som utvecklats under senare år. Kinas offensiva utrikespolitik har mötts av allt större misstänksamhet från västvärlden och Kinas grannar. Den ömsesidiga misstron mellan västländer och Kina har förstärkts av coronapandemin och riskerar att bidra till en ytterligare försämring av det globala säkerhetsläget.

En signal om hur Kinas ledning upplever hotet från omvärlden kom med den nya försvarsbudgeten i maj. Trots att Kinas ekonomi har drabbats hårt under 2020 utlovade regeringen en ökning av militärutgifterna med 6,6%. Även om det i absoluta tal utgör en mindre ökning jämfört med året innan då ökningen var 7,5% innebär det ändå att militärutgifterna stiger som andel av BNP. Kinas försvarsminister, Wei Fenghe, sa under folkkongressen att USA:s försök att hålla tillbaka Kinas utveckling hade ökat sedan pandemins utbrott vilket förvärrat säkerhetsläget.

EKONOMISK MAKTFÖRSKJUTNING

Kina kunde snabbare än Europa och USA påbörja den ekonomiska återhämtningen. Det ger Kina möjlighet att stärka sin relativa ekonomiska styrka vilket kan leda till ökat kinesiskt inflytande när länder desperata att återhämta sig ekonomiskt söker utländskt kapital.

Men pandemin kan även slå mot Kinas utrikeshandel och investeringar. Flera länder i Europa har snabbt ändrat reglerna för direktinvesteringar för att hindra utländska uppköp av företag till reapriser. Även i Sverige pågår arbetet med en snabblagstiftning i frågan. För många länder har coronaepidemin visat på riskerna med att vara beroende av Kina för vissa avgörande produkter såsom medicinsk utrustning. Diskussionen om att byta till underleverantörer i andra länder eller flytta hem produktionen av vissa varor har fått ökad aktualitet i och med pandemin. Handelskriget med USA och den hårda retorik som har riktats mot Kina från Trumpadministrationen hotar att leda till ytterligare minskad handel och färre investeringar.

ÖKADE SPÄNNINGAR I KINAS NÄROMRÅDE

Coronapandemin har inte gjort att Kina dragit ner på sina säkerhetspolitiska ambitioner. Snarare har Kina blivit mer aktivt i sitt närområde. I maj beslutade nationella folkkongressen att ge dess ständiga utskott till uppgift att genomdriva en nationell säkerhetslag för **Hongkong**. Lagen ska ge Peking befogenhet att straffa dem som anses utgöra en fara för nationell säkerhet i Hong Kong, vilket skulle innefatta flera av dem som har varit aktiva i proteströrelsen mot Kinas ökade politiska kontroll. Många befäror att lagen även tillåter kinesiska säkerhetsstyrkor att verka i Hongkong. Pandemin underlättar för Peking att genomdriva lagen. Dels innebär det att omvärldens fokus ligger på att hantera effekterna av pandemin i sina egna länder och kan ägna mindre tid åt Hongkong, dels försvårar restriktionerna under pandemin Hongkongbornas möjligheter att demonstrera mot lagen.

Kinas strävan efter ökad politisk kontroll över Hongkong sänder tydliga signaler till **Taiwan** om hur Kina tänker sig styra ön i framtiden. Tsai Ing-wen, som nyligen med överväldigande stöd omvaldes till Taiwans president, vill göra Taiwan mindre beroende av Peking. Politiken har starkt stöd bland befolkningen och undersökningar visar att fler taiwaneser identifierar sig som taiwaneser enbart och allt mindre som kineser. Kommunistpartiet har svarat med hotfulla uttalanden och genom att öka Taiwans

diplomatiska isolering. I sitt tal till nationella folkkongressen i maj utelämnade premiärminister Li Keqiang ordet ”fredlig” i sitt uttalande om att Kina önskar en återförening med Taiwan vilket är en signal om att Peking driver en allt hårdare linje i Taiwanfrågan. Taiwan har också protesterat mot ökade kinesiska militärövningar i sitt närområde sedan pandemin inleddes.

Kina har trappat upp sin närvaro både i **Östkinesiska havet** där Kina och Japan är oense om kontrollen över en ögrupp, samt i **Sydkinesiska havet** där Kina ligger i konflikt med bland annat Vietnam, Malaysia och Filippinerna. I maj ökade också spänningen mellan Kina och **Indien** rörande en gammal gränskonflikt i den omtvistade Galvandalen. Båda sidorna anklagade varandra för att flytta trupper in på varandras områden.

IDEOLOGIERNAS KAMP – EFFEKTER PÅ SIKT

Att Kina synbarligen lyckats begränsa effekterna av coronakrisen har kanske störst betydelse ur ett politiskt-ideologiskt perspektiv. Från kommunistpartiets synvinkel utgör detta beviset på att den kinesiska auktoritära politiska modellen är överlägsen västerländska demokratier. Även om Kina inte nödvändigtvis strävar efter att ändra västerländska regimer är det för den kinesiska ledningen viktigt att visa på svagheter med liberala demokratier. Det kan minska krav och förväntningar inifrån Kina att styret ska förändras i en mer liberal och demokratisk riktning.

Det ligger också i kommunistpartiets intresse att underminera internationella samfundets arbete för demokrati och mänskliga rättigheter, vilket det ser som ett hot mot den kinesiska samhällsmodellen. Ur den synvinkeln är det intressant att notera att demokratier som Sydkorea och Taiwan har lyckats minst lika väl som Kina med att hindra coronasmittan, utan att använda sig av lika auktoritära kontrollmetoder. Även i Europa finns det exempel på demokratier som framgångsrikt hanterat coronasmittan.

På kort sikt kan Kina gå stärkt ur coronakrisen i relation till omvärlden. Kinas sätt att hantera krisen har visat den egna befolkningen liksom omvärlden att regimen är handlingskraftig. Den kinesiska ekonomin ser också ut att drabbas mindre hårt än de flesta västländer vilket ökar Kinas ekonomiska inflytande.

Men på lång sikt kan västvärldens ökade misstänksamhet mot Kinas säkerhetspolitiska ambitioner leda till ett stärkt samarbete mellan västliga demokratier och länder i

Kinas närområde som Indien, Japan, Sydkorea och sydostasiatiska stater. Åtgärder för att minska det ekonomiska beroendet av Kina skulle även kunna få negativa ekonomiska konsekvenser för Kina. Som en del av världens demokratier påverkas Sverige i allra högsta grad av ett Kina

som hotar frihet och demokrati i Hongkong och Taiwan samt undergräver demokratins legitimitet globalt. Det är därför viktigt att samarbeta med andra demokratier för att driva en gemensam linje i relation till Kina. ■

Detta är ett utdrag ur FOI:s rapport Perspektiv på pandemin - Inledande analys och diskussion av beredskapsfrågor i ljuset av coronakrisen 2020 FOI-R--4992--SE.

FÖR VIDARE LÄSNING

Michael Swaine, 2020, Chinese Crisis Decision Making --- Managing the COVID-19 Pandemic Part One: The Domestic Component, China Leadership Monitor, 64, <https://www.prclleader.org/swaine>.

Alexander Lukin, 2019, The US-China Trade War and China's Strategic Future, Survival, 61:1, 2019. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2019.1568045>.